

nadat zij goed luchtdroog zijn, nog eens boven een kleine gasvlam worden nagedroogd en daarna met vesuvine, saffranine of volgens de methode van GRAM worden gekleurd.

Bij 43 gezonde personen werden 12-maal in de faeces vormsels gevonden die op amoeben geleken, maar die op één geval na, alle een ronde of elliptische gedaante hadden en niet de boven beschreven polymorphie vertoonden. Bij een aantal zieken met chronische diarrhoeën werden in geen enkel geval amoeben gevonden.

De behandeling van dit darmlijden is weinig aanmoedigend. Lavenementen van nitras argenti (1 : 10 000) waren nog het meest werkzaam, maar toch recidiveerde de aandoening herhaaldelijk.

DE HAAN.

INGEZONDEN.

EENIGE OPMERKINGEN NAAR AANLEIDING DER MEDEDEELINGEN VAN DE COMMISSIE
BENOEMD OM RAPPORT UIT TE BRENGEN OVER HET AL OF NIET WENSCHELIJKE
VAN GENEESKUNDIG TOEZICHT OP DE SCHOLEN EN C. Q. OVER DE WIJZE
WAAROP HET TOEZICHT MOET WORDEN UITGEOEFEND.

Wanneer wij die vraag eens van naderbij bezien, dan kan zij, zooals ze gesteld is, wel niet anders bedoelen dan of een regelmatig, controleerend toezicht op de scholen gewenscht is en wanneer het mocht blijken dat zulks werkelijk noodig is, dan wenscht men te weten op welke wijze dat toezicht moet worden geregeld.

De Commissie die de eerste vraag toestemmend beantwoordt, drukt zich in dezer voege uit: dat in Nederland uitbreiding van het hygiënisch en geneeskundig toezicht op de scholen *zeer* wenschelijk, ergo noodzakelijk is.

En op de 2de vraag antwoordt zij „dat de aanstelling van goed gesalarieerde „schoolartsen, die zich geheel aan de belangen der schooljeugd kunnen wijden, het éénige middel is, om de schoolhygiëne ten volle tot haar recht te „doen komen”.

Daar zij deze aanstelling echter op heden onbereikbaar acht, stelt zij zich tevreden met: wijziging in de samenstelling der schoolcommissies en het voor onderwijzers verkrijgbaarstellen van diplomata in de schoolhygiëne. Daar schoolartsen het ideaal der Commissie zijn moeten wij de aangevoerde gronden met het oog daarop toetsen.

De Commissie begint met de mededeeling, dat zij zich als taak heeft gesteld: I „zich zooveel mogelijk persoonlijk op de hoogte te stellen van wat verbetering eischt, II inlichtingen van de schoolmeesters in te winnen, III de „meening van collega's, leden van schoolcommissies uit te vorschen, en IV bij specialiteiten te vernemen, „welken invloed moet worden toegekend aan de

„school en aan het onderwijs op het ontstaan en verergeren van kwalen en „gebreken der schooljeugd”.

Dat de Commissie zich tot de scholen van Lager Onderwijs heeft beperkt kan niemand wraken, maar dat zij haar onderzoek niet buiten de scholen van de 12 grootste gemeenten van ons land uitstrekke is een fout, omdat zij zonder onderzoek voor een zeer groot aantal scholen, die in geheel andere omstandigheden verkeerden, gelijke conclusies trekt.

Naar aanleiding nu dezer vierledige taak merken wij op:

Ad I. De Commissie laat na een categorisch antwoord te geven.

Ad II. Er worden 700 circulaires met een zeker aantal vragen aan de hoofden der scholen gezonden, waarvan circa de helft behoorlijk ingevuld terugkomt. „De reden voor het niet invullen werd enkele malen wel, meestal „niet gemotiveerd” en de Commissie *meent*, dat zulks of 1 „gebrek aan „belangstelling” of 2 „een te nauwkeurig ambtenaarsgeweten” of 3 „onwil „is, om minder gunstige toestanden naar buiten bekend te doen worden”.

En nu houde men mij de vraag ten goede: is deze uitspraak een subjectieve meening der Commissie of zijn deze gronden van niet motiveering bij haar onderzoek aan het licht gekomen? In het laatste geval heb ik er vrede mede, in het eerste geval komt het mij voor, dat de Commissie uit het zwijgen der hoofden, tot het slecht ingericht zijn hunner lokalen besluit en dus zonder onderzoek als vaststaande aanneemt, hetgeen juist een onderzoek zou hebben moeten aantonen.

Van de door haar gevonden gegevens deelt zij ons mede:

Scholenbouw. In Amsterdam en Rotterdam zijn er scholen gebouwd, die ware modelscholen mogen heeten. Later is in Amsterdam op sommige nieuwgebouwde scholen bezuinigd. „De grootste fouten schuilen” echter „in de oude , scholen en meer nog” in de gebouwen voor scholen ingericht. „In den regel „betreft dit particuliere scholen” enz. enz.

En wanneer wij dat alles resumeeren dan blijkt, dat eenige of vele oude scholen en vooral voor school ingerichte gebouwen niet voldoende ruim, niet voldoende verlicht, niet voldoende geventileerd zijn en nu vraag ik of er om die toestanden te keeren en ze te verbeteren *schoolartsen* noodig zijn?

„*Ventilatie* en *verwarming* bleken volgens de berichten over het geheel, of „schon niet zonder uitzondering, voldoende”. „Aan de Commissie-leden zijn „scholen bekend, waar de winter-ventilatie geheel onbruikbaar is, daar de „ventilatie-toestellen in omgekeerde richting werken en roet doen binnen „stuiven in plaats van bedorven lucht af te voeren”. Opnieuw vraag ik of voor de betere toepassing der ventilatie-toestellen *schoolartsen* noodig zijn? Natuurlijk evenmin als voor het toezicht op *schoolmobilair*, dat volgens het oordeel der Commissie over het algemeen vrij wel is.

Nadeelige invloed van het schoolleven op het gezichtsvermogen. Om hieromtrent tot eenige conclusie te komen is, zooals de Commissie terecht opmerkt, een onderzoek van deskundigen noodig, dus geen *schoolartsen*. De ervaring heeft mij geleerd, dat de onderwijzers de ouders waarschuwen wanneer kinderen onder behandeling moeten worden gesteld. Tegen nalatigheid van onderwijzers behoeft geen *schoolarts*, doch kan een reglement gemakkelijk waken.

Tegen *storende invloeden van buiten* is de schoolarts toch wel niet de man waarvan men in het bijzonder een nuttig effect kan verwachten en *geregelde pauzen* tusschen de lesuren kunnen toch evengoed zonder arts worden ingesteld. Ook het feit, dat gymnastiekuren nu en dan tusschen de gewone schooluren vallen is uit een hygiënisch oogpunt eer een voordeel dan een bezwaar.

Zoo komen we tot *het huiswerk en opdriving van het onderwijs*. Huiswerk wordt niet te veel opgegeven, maar wel klaagden sommigen, dat het onderwijs te hoog moest worden opgevoerd om kinderen op 12-jarigen leeftijd geschikt te doen zijn voor de toelatings-examens voor H. B. school of gymnasium. Eerstens zouden wij willen vragen of die opdriving niet even overdreven beoordeeld wordt als de overladingsquaestie. Van de laatste is in het Rapport geen sprake en kan ik dus ook met stilzwijgen voorbij gaan, omtrent de opdriving veroorloof ik mij op te merken, dat als men de verslagen van de H. B. scholen leest duidelijk blijkt, dat de eischen der admissie-examens niet alleen laag gesteld worden, maar ook laag *moeten* worden gesteld, omdat er ander te veel aspiranten zouden moeten worden afgewezen. Trouwens dit vraagstuk hangt met de geheele organisatie van ons onderwijs samen. Veel belangrijker argumenten van paedagogischen en maatschappelijken aard pleiten voor reorganisatie. Dat een kind op 12-jarigen leeftijd de richting of den aard van het onderwijs moet kiezen, dat over zijn toekomst beslissen zal is zóó ernstig en verkeerd, dat verbetering niet door het vraagstuk van schoolartsen verwaterd moet worden. Ook het uit een paedagogisch oogpunt „verderfelijke pompstelsel” is van de gebrekkige organisatie van ons onderwijs afhankelijk. Denkt men „dat de onderwijzer”, die „door den zwaren strijd om het bestaan gedwongen wordt, om te doen, wat hij „als paedagoog misschien zelf sterk afkeurt” door den schoolarts zich zal laten overhalen zijn school te sluiten of, dat de ouders hun kinderen van een dergelijke school op advies van een schoolarts zullen terug nemen. In gevallen waarbij van lichamelijke schade sprake is kan de huisarts daarop influenceeren, de schoolarts niet.

De Commissie kent meerdere voorbeelden waarin de scholen *middelpunten van besmetting* door roodvonk, diphtherie, pokken, mazelen enz. waren. Volgens de antwoorden der onderwijzers kwam dit echter uiterst zeldzaam voor. Om te weten in hoeverre schoolartsen in deze heilzaam en bij uitsluiting van anderen zullen kunnen werkzaam zijn, zou de Commissie gedetailleerde inlichtingen hebben moeten verschaffen.

„*Het aantal kinderen die wegens gebrekkige geestvermogens, doofheid, spraakstoornissen, algemeene lichaamszwakte, het onderwijs niet naar behooren kunnen volgen is vrij groot*” zegt de Commissie. Goed, maar wat moet de schoolarts daaraan doen? Uit paedagogisch en liefdadigheidsoogpunt worden reeds maatregelen beraamd om hieraan te gemoet te komen en deze zullen zonder schoolartsen al of niet tot het doel voeren. Of is het de bedoeling, dat de kinderen door hen als medicus zullen worden behandeld?

Ten slotte deelt de Commissie de meening van schoolhoofden mede omtrent de *wenschelijkheid van het geneeskundig toezicht en de mogelijkheid van samenwerking* daarbij van onderwijzers en medici. Tot haar groot genoegen kan de Commissie constateeren, dat „de mogelijkheid van goede samenwerking door

„de overgrootte meerderheid, ja, door bijna allen werd ingezien”, maar mijns bedunkens onderschat zij het feit, dat diezelfde heeren wenschen, „dat „het slechts een *toezicht* blijve” een toezicht op de verrichtingen van den onderwijzer op hygiënisch gebied. Men denke zich bij vicieuse toestanden de harmonie tusschen den schoolarts, die alleen toezicht doch geen macht heeft en den onderwijzer met diploma voor schoolhygiëne!

Ad III. De oogst van de aan medici gezonden circulaires was niet groot, slechts negen antwoorden kwamen in. De rapporten omtrent de toestand in Arnhem en 's-Gravenhage waren gunstig. „Door de meeste der collega's werd „echter geklaagd, dat hun bemoeingen zoo weinig effect sorteeren” en vooral te Amsterdam bleken de leden „ijverig (er) op uit om gebreken in de scholen „en den nadeeligen invloed daarvan op de kinderen telkens en telkens weer te „releveeren”.

Aannemende dat o.a. te Amsterdam tal van gebreken enz. op te heffen zijn, dan komt het mij voor dat noch uitbreiding van toezicht, noch de aanstelling van schoolartsen, dat zijn rijks-ambtenaren, die gebreken zouden opheffen. Het toezicht is voldoende mits het natuurlijk worde uitgeoefend; de feiten blijken voldoende bekend en kunnen door het beste toezicht niet worden opgeheven. Daarenboven zou ik weleens willen vragen of het gemis aan effect niet vaak het gevolg is van het voorstellen van maatregelen die door de medische wetenschap nog niet als vaststaande, als noodzakelijk worden aanbevolen. Men stelle zich bijv. voor, dat een schoolarts overtuigd van de besmettelijkheid van trachoma, adviseert om aparte scholen van L. O., U. L. O. en M. U. L. O. voor die kinderen op te richten en dat Burg. en Weth. advies vragen aan specialiteiten die niet aan de besmettelijkheid geloven, zou men denken dat zij tot een dergelijken maatregel zullen overgaan, en dat het vertrouwen in later door den arts eventueel voor te stellen maatregelen ongeschokt is

Ad. IV. De Commissie zegt dat de inlichtingen bij orthopaedisten ingewonnen en de daadzaken welke haarzelve bekend zijn en bekend werden, er voor pleiten dat bij beter toezicht veel nadeel voor de kinderen zou worden voorkomen. Maar zij veroorlove ons naar aanleiding daarvan op te merken, dat wij om behoorlijk te kunnen oordeelen die inlichtingen en die daadzaken gaarne hadden willen vernemen.

Wanneer wij nu de door de Commissie medegedeelde daadzaken en haar beschouwingen objectief beoordeelen dan komen wij tot de conclusie, dat er geen bewijs is geleverd, dat schoolartsen worden geëischt of dat uitbreiding van het medisch-hygiënisch toezicht op de scholen noodzakelijk is, zij heeft alleen aangetoond, dat er hier en daar misstanden heerschen, waarbij de mogelijkheid bestaat dat betere regeling en actiever optreden der schoolcommissies, voor wie iedere school openstaat, nog wat meer aan het licht zullen brengen, misstanden die slechts door tusschenkomst van autoriteiten kunnen worden uit den weg geruimd.

Gaan wij tot het 2de gedeelte der opdracht over dan stemmen wij onmid-

dellijk in met de uitspraak der Commissie, dat elders bestaande toestanden voor ons Nederlanders geen richtsnoer van handelen kunnen zijn. Niet echter waar de Commissie speciaal voor de schoolhygiëne aangestelde medici wil hebben.

De Commissie zegt: „Dan zal de schoolhygiëne eerst ten volle tot haar „recht komen”. „Tal van vragen zijn te beantwoorden o. a. het verband „tusschen schoolleven en myopie, schoolleven en scoliose” het onderzoek naar den psychischen toestand en de geestelijke vermogens van achterlijke kinderen enz., enz., en nu vraag ik in gemoede, moeten voor dat doel door geheel Nederland schoolartsen worden aangesteld? zouden *enkele* specialiteiten op dat verschillend gebied de quaestieuse punten niet tot betere oplossing brengen dan een heirleger van schoolartsen?

Want dit vormt het ideaal waarnaar de Commissie streeft. Gelukkig legt de Commissie zich neer bij het bewustzijn van het onbereikbare der aanstelling van schoolartsen en stelt zij een regeling voor, waarvan zij belangrijke praktische resultaten verwacht, namelijk *uitbreiding van het med. hygiënisch toezicht op alle scholen door versterking van het medisch element in de schoolcommissies*. Onpraktisch is haar wensch, dat het aantal scholen aan één medicus toevertrouwd het getal 10 niet te boven ga. Immers in Rotterdam bestaan 133 scholen waar lager onderwijs wordt gegeven. Worden nu aan één medicus slechts 10 scholen toevertrouwd dan zouden er 13 à 14 medici in de schoolcommissie moeten zitting nemen. Afgezien van het onuitvoerbare van haar voorstel en onder opmerking, dat de duizenden scholen van het platteland hierbij vergeten zijn heb ik tegen de andere punten betreffende de samenstelling der schoolcommissie in groote steden geen bezwaar.

Ik had indertijd in de Commissie van toezicht L. O. twee medische medeliden en in de Commissie van toezicht middelbaar onderwijs één medisch medelid; macht hadden wij niet doch invloed wel en ware de huishoudelijke regeling der schoolcommissie in overeenstemming met het voorstel uwer commissie geweest, dan zouden wij meer tijd beschikbaar hebben gehad ons met de med. hyg. vraagstukken bezig te houden en meer nut hebben kunnen stichten.

Maar nu vraag ik, moet de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst in deze het initiatief nemen? De Commissie zegt, dat, zoolang de tegenwoordige Wet op het L. O. van kracht blijft, de regeling, die van onze Commissie in het belang der schoolhygiëne noodig wordt geacht, *wettelijk* niet is te verkrijgen. Wetsherziening is dus noodig en deze uit te lokken zou immers onraadzaam zijn. Ook invloed uit te oefenen op de wijze van samenstelling der schoolcommissie kan zij gerust aan de Afdeelingen overlaten; deze toch zijn volkomen op de hoogte der locale toestanden en kunnen dus, al is het officieus, door persoonlijke invloed met veel meer succes werkzaam zijn.

Nog een anderen weg wenscht de Commissie te volgen om haar doel te bereiken, door nl. een diploma voor schoolhygiëne door de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst te laten uitreiken. Reeds 16 jaren geleden werd, zegt ze, in het Rapport der „Staatscommissie b. t. v. d. regeering bij „het ontwerpen van voorschriften in Art. 4 en Art. 87 Wet L. O. 1878 met

„nadruk op de noodzakelijkheid gewezen, van kennis van een voornaam „deel der schoolhygiëne”.

In dit Rapport leest men: „Het (d. i. het toepassen van de eischen der „schoolhygiëne) zal, naar de innige overtuiging der Commissie, een doode „letter blijken, indien niet van elkeen, die als onderwijzer optreden wil, „verlangd worde, dat zij zich hebben bekend gemaakt met de hoofdbegrippen „der gezondheidsleer. Want alleen dit is bij machte, de *belangstelling* te wekken, „die, waar zij bestaat, alle verordeningen in de schaduw stelt, en waar zij „ontbreekt de beste voorschriften nutteloos maakt”.

Die aanhaling schijnt een steun voor de Commissie, maar wanneer men op blz. 66, 67 en 68 van dat Rapport de in de instructie voor het onderwijzend personeel op te nemen punten en de toelichting tot die punten leest, dan blijkt dat met de hier genoemde hoofdbegrippen der gezondheidsleer slechts zeer bescheiden kennis wordt bedoeld. Hoofdbegrippen die zeer goed onder alinea 7 van het programma van het onderwijs voor de hoofdacte, d. i. de kennis der natuur kunnen worden begrepen (zie K. B. van 17 December 1890). Waarom moet men van den onderwijzer meer eischen dan school en schooljeugd behoeven te ontvangen? Het is juist, dat aan den onderwijzer die de voorschriften omtrent de hygiëne moet helpen uitvoeren de *hoofdbegrippen* der gezondheidsleer bekend zijn, maar hier geldt het: le mieux est l'ennemi du bien, met het betere zou men het goede verliezen en den toestand niet verbeteren. Laten zij vóór alles paedagoog blijven en dus geen hygiënist worden. Laat men hun halve kennis besparen. Laat men niet gemis aan samenwerking uitlokken tusschen den medicus en den onderwijzer.

„Maak van de schoolhygiëne een examenvak, en de onderwijzer zal schoolhygiëne studeeren!” zeker, maar de hemel beware de onderwijzers voor de uitbreiding van examenvakken, zij hebben werkelijk reeds zulk een massa leerstof te verwerken, dat deze niet zonder dringende reden moet worden uitgebreid. De Commissie bekent zelf: „Examenstudie en broodzorgen nemen „al zijn tijd in beslag”. Vergelijkt men de K. B. van 28 Mei 1879 en van 17 Dec. 1890 dan blijkt duidelijk, dat een ander streven bestaat en wel inkrimping doch geen uitbreiding van leerstof heeft plaats gehad.

De vergelijking getrokken tusschen de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst en de Ned. Maatschappij tot bevordering der Toonkunst welke laatste een diploma voor den zang afgeeft, gaat volkomen mank; het zingen is onder letter *h* van de Wet van 17 Aug. 1878 opgenomen, het moet dus evenals lezen, schrijven enz. aan de kinderen worden geleerd. Dat onderwijzers die acte dus op prijs stellen en dat besturen de bezitters daarvoor verhoogd salaris of iets dergelijks geven, evenals voor andere acten is duidelijk, maar denkt men dat besturen aan schoolhygiënisten bijzondere voordeelen zullen toekennen? Zij zal een struikelblok voor de benoeming zijn. Laat men de twee punten door deze Commissie vastgesteld en luidende, dat:

1°. bij de vergelijkende examens voor hoofd eener school nadruk gelegd worde op de kennis der schoolhygiëne;

2°. dat het door onze Maatschappij uitgereikte diploma voor de schoolhygiëne op gelijke wijze met een verhooging van salaris worde beloond, als dit op het oogenblik met een aantekening van Fransch, Engelsch of Duitsch het geval is.

Laat men, zeg ik, die twee punten eens onder de aandacht van gemeentebesturen, diaconie- en R. C. schoolbesturen brengen. Laat men eens officieus hun oordeel vernemen, het zal U blijken, dat hun medewerking nihil is.

De besturen zullen zeggen: „wanneer de lokalen niet goed zijn dan zal „volgens Art. 5 der Wet van 1 Juni 1865 en Art. 5 der Wet 17 Aug. 1870 „de Inspecteur van het Geneeskundig Staatstoezicht ons wel waarschuwen en „wat de gezondheid der scholieren betreft de hoofdonderwijzers zijn verstandige mannen, die hun taak ernstig opvatten en aan wie wij gerust het lichamelijk en geestelijk welzijn der kinderen toevertrouwen”.

Wanneer het nu voor den toestand der scholen *onnoodig*, voor de onderwijzers *ongewenscht* en voor de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst *ondoeltreffend* is zich met het afgeven van diploma's in schoolhygiëne bezig te houden is het natuurlijk overbodig, dat de op blz. 545 voorgestelde Commissie voor de schoolhygiëne worde benoemd. Daarmede vervalt natuurlijk ook de vaststelling van bedoeld examen-programma en doet zich nog de vraag voor of de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst door de benoeming dier Commissie mede moet werken om eenige andere desbetreffende vragen tot oplossing te brengen? Het antwoord is dan eveneens ontkennend. Immers alle punten van 1 tot 5 kunnen door medici of persoonlijk, of als leden van geneeskundige raden en schoolcommissies in onderzoek worden genomen, daarvoor is absoluut geen hulp der Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst noodig en een gezond beleid eischt, dat de Maatschappij alleen in dringende gevallen zal optreden waar particulier initiatief te kort schiet, of waar slechts het gewicht van een hoogstaand lichaam iets kan tot stand brengen.

Omtrent punt 1 zou ik willen vragen: ligt het op den weg der Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst zich op paedagogisch terrein te begeven en zich direct met de opvoeding van achterlijke kinderen in te laten? Het antwoord is ontkennend.

Moet ad. 2 de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst zich met de overlodingsquaestie bezighouden? Een quaestie, die eenerzijds medisch, maar anderzijds paedagogisch is en welke uit medisch oogpunt zekerlijk overdreven wordt. Dat zij daarenboven buiten de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst kan worden onderzocht, blijkt uit een verslag van den Geneeskundigen Raad van Friesland en Groningen, die zich met dit vraagstuk onledig hield en tot het besluit kwam, dat ieder kind slechts geringe kans liep om door overlading ziek te worden.

Het in punt 3 genoemde verzamelen van exacte gegevens betreffende schoolmyopie en schoolscoliose enz. deze kunnen en zullen zonder invloed der Maatschappij door specialiteiten verkregen worden.

Ook het ad. 4 gevraagde verzamelen van gegevens omtrent het verspreiden van besmettelijke ziekten door schoolkinderen kan zonder hulp der Maatschappij tot stand komen en eindelijk

het onder 5 genoemde op te richten orgaan voor schoolhygiënist en paedagogen ligt buiten de werkkringsfeer der Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst. Wat echter wel op den weg der Maatschappij ligt is toe te zien, dat haar orgaan: het *Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde* zijn lezers

de vraagstukken der schoolhygiëne niet onthoude, zooals ik zelf heb gevonden toen ik in 1880 een boekje heb uitgegeven: *Over den invloed der school op de kortzichtigheid*. Een boekje, dat met de daarin vervatte circulaire tal van nuttige wenken bevatte, die door Prof. DONDERS met warmte werden goedgekeurd en door tal van schoolautoriteiten en onderwijzers gaarne werden opgevolgd, maar door het orgaan onzer Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst werden doodgezwegen.

Ik eindig mijn taak met aan de Algemeene Vergadering voor te stellen:

A. De Algemeene Vergadering zegt der Commissie dank voor haar uitgebracht Rapport en haar goede bedoelingen.

B. Zij geeft den Afdeelingen in overweging om kennis te nemen van de in het Rapport voorkomende wenken en haar invloed te gebruiken opdat medische elementen in alle plaatselijke schoolcommissiën worden opgenomen, waardoor de medisch-hygiënische eischen van school en schoolleven behoorlijk zullen kunnen worden behartigd.

De feiten zijn, dat tal van scholen uit een medisch-hygiënisch oogpunt aan alle eischen, die men redelijkerwijze kan stellen, voldoen en andere niet.

Welnu men verzoeke eerstens aan de Inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezicht toe te zien, dat aan alle redelijke eischen worde voldaan. Natuurlijk is het onmogelijk, dat zij zelf alle scholen nagaan, maar zij kunnen zich door de leden van de Geneeskundige Raden laten vervangen en inlichtingen ontvangen van de schoolopzieners. Verder verzoeke men de leden van plaatselijke schoolcommissies, die ongerechtigheden bespeuren, hiervan kennis te geven aan genoemde Inspecteurs en tevens Rapport van hun bevindingen uit te brengen in de schoolcommissie. Deze Rapporten moeten worden opgenomen in de verslagen der schoolcommissie en zooveel mogelijk gepubliceerd. Zóó kan men verzekerd zijn, dat zoowel *op het platteland als in de stad* bouw, ventilatie, riooleering, verlichting, verwarming en meubilair *langzamerhand* aan alle redelijke eischen zullen voldoen. Want wat daaraan ontbreekt zal door niemand beter en eerder verkregen worden dan door de Inspecteurs van het Geneeskundig Staatstoezicht, die in de quaesties der volksgezondheid steeds in aanraking met het Ministerie en de gemeentelijke autoriteiten komen. Het toezicht op verontreiniging, temperatuur, rechtop zitten, de schrijfmethode, het gebruik van witte leien, de grootte van drukletters, de kunstmatige verlichting, op het luchten, het temperen van zonneshijn, het opmerkzaam zijn op eventueele ziekten en gebreken, de onreinheid van kinderen, dat alles kan den Ned. hoofdonderwijzer volkomen worden toevertrouwd, als men er hem maar opmerkzaam op maakt, hetzij door mondelinge, hetzij door schriftelijke voorlichting.

De school krijgt steeds de schuld, maar in huis wordt het meest gezondigd. Laten wij medici voordat wij onzen tijd gebruiken om naar onbereikbare idealen te streven, de hand in eigen boezem steken en zien wat ons te doen staat. Kinderen met twijfelachtige ziekten houde men thuis en kinderen, die een aanstekelijke ziekte hebben, al staat zij niet op de lijst van de Wet van besmettelijke ziekten vermeld, verbiede men de school. Ik heb noch van arm, noch van rijk bezwaren ondervonden als ik wenschte, dat het kind niet naar school zou gaan.

Niet alleen de oogarts, maar ook de orthopaedist, de oorarts, de kinderarts enz. kunnen ouders en onderwijzers voorlichten, en zóó zal men in allen eenvoud het doel bereiken waarnaar alle warme vrienden van school en schooljeugd streven!

Rotterdam.

Dr. VAN MOLL, *Oogarts.*

Aan de Redactie!

Het komt der Commissie, benoemd door de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst in zake uitbreiding van het medisch-hygiënisch toezicht op de scholen, in het belang der zaak, die haar ter harte gaat ongewenscht voor, bovenstaand stukje van Dr. VAN MOLL in extenso te beantwoorden.

Slechts voor een paar opmerkingen wil zij hier plaats vragen.

De Heer VAN MOLL is van oordeel dat de quaestie der schoolhygiëne ligt buiten het terrein van de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst. Het aannemen van het geamendeerde voorstel Rotterdam op de Algem. Vergadering te Groningen jl. en de daaruit gevolgde benoeming der Commissie in zake schoolhygiëne levert het bewijs, dat de Maatschappij zelve anders oordeelt. Het is niet zeer waarschijnlijk, dat de door den Heer VAN MOLL aangevoerde argumenten haar in dezen van dwaling zullen overtuigen. Wij achten het bestrijden dier argumenten overbodig.

Omtrent het door onze Maatschappij verkrijgbaar te stellen Diploma voor de schoolhygiëne nog het volgende.

De Heer VAN MOLL schrijft: „De vergelijking, getrokken tusschen de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst en de Ned. Maatschappij tot Bevordering der Toonkunst gaat volkomen mank, het zingen is onder letter „h van de Wet van 17 Aug. 1878 opgenomen, het moet dus evenals lezen, „schrijven enz. aan de kinderen worden geleerd. Dat onderwijzers deze acte „dus op prijs stellen is duidelijk.”

Blijkens deze zinsnede meent de Heer VAN MOLL dat wij nog leven in den tijd, toen de onderwijzer geen andere kennis behoefde of begeerde dan die, welke hij onmiddellijk in zijn leerlingen overgoot. De nieuwe richting in het Lager Onderwijs, die zoo grooten nadruk legt op methodiek en paedagogiek en zoo krachtig heendrijft naar de kennis der schoolhygiëne, is blijkbaar geheel aan zijn aandacht ontsnapt.

Wij bedoelen niet, hem hiervan een verwijt te maken; niet ieder medicus is in de gelegenheid zoodanige voeling te houden met het lager onderwijs, dat hij van de nieuwe stroomingen op de hoogte blijft: maar wij meenen, dat zijn kritiek van ons werk juister en oordeelkundiger had kunnen uitvallen, wanneer hij zich beperkt had tot datgene, waarvan hij wél op de hoogte is.

Dat de Heer VAN MOLL zich per slot van rekening bij ons voorstel tot uitbreiding van het medisch element in de schoolcommissies aansluit, constateeren wij met genoegen.

De belangstellende woorden door Dr. JELGERSMA blz. 740 van dit *Tijdschrift*

gewijd aan ons Rapport, zijn ons een welkome aanleiding om de wijze, waarop onze Commissie haar taak heeft opgevat, eenigszins nader toe te lichten.

Aan Dr. JELGERSMA allereerst de verzekering, dat wij hoogen prijs stellen op zijn betuiging van sympathie met ons werk, en voor de toekomst der schoolhygiëne in ons land een gunstig teeken zien in de belangstelling, welke medici van verschillende richting haar beginnen te wijden.

Onze Commissie heeft bij de vervulling harer taak vóór alle dingen gestreefd naar een praktisch resultaat.

De door ons gehouden enquête, ingesteld bij personen, die meerendeels van schoolhygiëne niet op de hoogte zijn, kon uit den aard der zaak niets anders opleveren, dan gegevens voor een globaal overzicht, dat een antwoord zou mogelijk maken op de vraag: Is uitbreiding van het medisch-hygiënisch toezicht op de scholen en scholieren wenschelijk of niet?

Bij de keuze van inhoud en vorm der vragen moest rekening gehouden worden met den eisch om kort en voor leeken duidelijk te zijn, en bovenal om hun de taak der beantwoording zoo gemakkelijk mogelijk te maken. Hadden wij verzuimd, op deze dingen te letten, de oogst der ingevulde circulaires zou zeker veel schraller zijn uitgevallen.

De punten, waarop Dr. JELGERSMA terecht zoo grooten nadruk legt, zijn geenszins aan onze aandacht ontsnapt. Ons Rapport wijst er wel degelijk op, dat hersenoverlading bij gepraedisponeerde personen tot verstoring van het geestelijk evenwicht kan voeren, en dat — ook volgens de meening van sommige paedagogen — in de lagere scholen die voor H. B. S. en Gymnasia voorbereiden, het onderwijs tot schadelijke hoogte moet worden opgevoerd. Misschien had dit gedeelte van het Rapport wat uitvoeriger kunnen zijn, en hebben wij te angstvallig naar beknoptheid gestreefd. Speciale onderzoekingen in deze richting lagen evenwel niet op ons terrein. Immers, de opdracht aan onze Commissie verstrekt, had niet ten doel de oplossing der groote quaesties, die in de schoolhygiëne aanhangig zijn, maar alleen het zoeken van den weg, langs welken naar die oplossing kan worden gestreefd.

Wij hebben gemeend, dat alle toekomstig succes afhankelijk is van een goed praktisch begin, en hebben daarop ons streven geconcentreerd. Aan hen, die ons werk zullen voortzetten, de taak om de nuttige wenken van Dr. JELGERSMA ter harte te nemen. Mits zij er bij in het oog houden, dat de door Dr. JELGERSMA terecht op den voorgrond gestelde quaestie der geestelijke hygiëne van het schoolkind moet worden opgelost door schoolhygiënisten en paedagogen te samen, kan daaruit ongetwijfeld veel goeds geboren worden.

Namens de Commissie:

DR. CATHARINE VAN TUSSEN BROEK.

Geachte Redacteur!

Zeker zal niemand Uwer lezers, mij beschuldigen geen volbloed voorstander te zijn van verzekering. Het is daarom dat ik, in antwoord op het ingezonden